

DE POLITIEKE IMPLICATIES VAN HOCQUENGHEMS VERLANGEN

OP DRIFT GERAAKT

john de wit

John de Wit studeerde sociologie en criminologie. Hij is sinds 1979 werkzaam op de Belgische Liga voor de verdediging van de Rechten van de mens. Hij is samensteller van de bundel "Heerlijk. Over mannelijke homosexualiteit".

In dit artikel wil ik de standpunten belichten van de Franse filosoof Guy Hocquenghem (1), die de theorieën van Foucault, Deleuze en Guattari heeft toegepast op de homoseksualiteit.

Ik wil eerst globaal zijn visie op de homoseksualiteit weergeven, zoals deze voortvloeit uit het werk van zijn voorgangers. Vervolgens trek ik enkele consequenties naar het actievoeren toe, met betrekking tot het feminisme, de arbeidersklasse en de verburgerlijking van de homoseksualiteit.

In een derde deel wil ik de gelijkenissen en verschillen tussen Hocquenghem en Foucault belichten.

En tenslotte wil ik mijn kritische bedenkingen tegen Hocquenghem formuleren. Deze bedenkingen betreffen automatisch ook Deleuze en Guattari en Foucault, omdat Hocquenghem de toepasser van beiden is. Deze bedenkingen hebben voornamelijk betrekking op de politieke implicaties van deze theorie.

Hocquenghem heeft een specifieke duiding voor de slogan 'het persoonlijke is politiek', die in de homobeweging nogal nonchalant wordt gebruikt. Hij betreft deze namelijk op de sodomie en de daaraan gepaard gaande uiteenspatting van het onderscheid tussen privé en publiek. Volgens Hocquenghem verwaarloost onze samenleving de vrije loop van het verlangen (*le désir*). Dit verlangen is op zich revolutionair, het richt zich op alle mogelijke objecten en in alle mogelijke richtingen, en stelt door zijn wispelturigheid uiteindelijk alle normen van de samenleving ter discussie. Het kapitalisme evenwel heeft uit al die mogelijke objecten en organen waarop het verlangen zich kan richten er één gekozen: de Fallus. De Fallus fungeert als maatstaf waaraan alle andere organen worden gemeten, en als zodanig vervult hij de rol van geld: hij is een universeel verwijzingspunt voor alle activiteiten. Zo wordt alle plezier afgemeten aan fallisch plezier: hier situeert zich de mythe van het perfecte orgasme. Hocquenghem bekritiseert ook de theorieën van Reich, die hij als fallocratisch afdoet. Hetzelfde geldt voor de bio-energetische approach à la Masters en Johnson, omdat hierin ook het ideaal van het perfecte orgasme zit. De relaties die met dit overwicht van de Fallus verband houden zijn hiërarchische relaties, competitieve relaties. Onze samenleving is een strijd tussen verschillende bezitters van de Fallus (geld, macht enz.). Men kan de Fallus alleen maar bezitten wanneer anderen dat erkennen, iemands situatie wordt zo voortdurend bedreigd omdat men zijn Fallus kan stelen. We zien hoe de koppeling die Hocquenghem hier maakt tussen het kapitalisme en de onderdrukking van iedere niet-fallische seksualiteit metaforisch is.

Het eerste wat in de Westerse samenleving werd geprivatiseerd was de defecatie. Men ging op een aparte plaats naar het toilet, een plaats waar niemand anders aanwezig diende te zijn. De anus werd beschouwd als een functioneel orgaan en van al zijn lustfuncties ontdaan. Freud nu stelt, dat in de anale fase (de fase van de zindelijkheidstraining bij het opgroeiende kind) begrippen als actief en passief (het ophouden en dan weer uitscheiden) en publiek en privé (de defecatie geschiedt op een a-

parte plaats) worden aangeleerd. Het kind leert immers in deze periode dat het niet zomaar willekeurig zijn gevoeg kan doen, maar dat daar welbepaalde plaatsen en tijdstippen voor zijn. Het leert dat het zijn wensen op dat gebied moet disciplineren. Vermits de defecatie op een aparte plaats geschiedt, wordt het onderscheid tussen iets privé en iets publieks geschapen. Dit is de eerste steen voor de creatie van het subject. Precies door de sodomie gaat men nu de anus weer als lustorgaan definiëren en laat men daarmee het onderscheid tussen privé en publiek uit elkaar spatten. Daarmee geeft men de facto het eenheidssubject op, en richt zijn verlangen op verschillende organen en dingen.

Voor Hocquenghem is er geen pasklaar uit te tekenen homoseksualiteit. Dit te geloven gaat volgens hem voorbij aan de symbolische betekenis van de sodomie, namelijk het doorbreken van de privatisering van de anus door hem weer in zijn lustfunctie te definiëren. Mensen die geloven in hun homoseksuele identiteit, denken psycho-analytisch omdat ze de basis-mythe van de psycho-analyse aanhangen, namelijk het eenheidssubject. De revolutionaire strategie is dan ook het 'narcisme' zoals een psycho-analist zou zeggen.

Hocquenghem keert zich dus tegen een seksualiteitsvisie die zich op 'personen' richt. Hij vindt het verkeerd, dat men een seksuele keuze gelijkstelt met een exclusieve seksuele keuze, namelijk voor één partner, en met een keuze van personen. Men kiest bij seksualiteit immers niet voor een persoon, maar voor een orgaan of een ding. De burgerlijke romantiek overgiet evenwel het hele seksualiteitsbeleving met een liefdessausje: we zijn eerlijk, houden van mekaar en voelen ons voor elkaar verantwoordelijk.

De meest rijke vorm van seksualiteitsbeleving ziet Hocquenghem in het 'cruisen' ('het laantje doen'). Deze is niet exclusief en men richt zich onmiddellijk op het object van zijn verlangen zonder daarmee andere objecten uit te sluiten; het is niet gepersonifieerd (men kan verliefd worden op iemands gezicht, op zijn kleren of op ik weet niet wat). Bovendien is het een seksualiteit die de klassegrenzen overschrijdt: men komt er mensen tegen uit alle lagen van de bevolking en men richt zich niet zoals de 'nouvelle homosexualité' alleen op mensen van zijn eigen soort (op intellectueel of emotioneel gebied). Ook heel het liefdesverhaaltje is hier weggelaten. Voor Hocquenghem is juist het zogeheten rijke burgerlijke gezin een duidelijke verarming, een disciplinerend van het seksuele verlangen.

consequenties voor het actievoeren

Wat impliceert dit nu voor actievoeren? Het betekent niet dat alle groepen die ijveren voor de emancipatie van de homoseksualiteit overbodig zijn. Gezien de overheersing van de heteroseksuele identiteit hebben zij een zeer belangrijke functie: door het naar voren schuiven van een andere identiteit, die in feite een anti-identiteit is, ontmaskeren zij het geloof in iedere vorm van gedisciplineerde seksualiteitsbeleving. Ze confronteren hetero's met het feit dat hun seksualiteitsbeleving een verarmde variant is, aangezien zij op personen betrokken is en exclusief is. Hocquenghem wenst deze bewegingen wel te waarschuwen voor een aantal

nefaste evoluties zoals hij die vaststelt bij het Italiaanse en Franse feminisme (2).

...feminisme?

Hocquenghem keert zich resoluut tegen de tendens binnen deze bewegingen op het punt van de verkrachting. Deze groepen wensen immers dat verkrachting gecriminaliseerd wordt (dit komt neer op een veel langere gevangenisstraf). Hun redenering gaat hierbij als volgt. De verkrachting is een typische uiting van de mannelijke overheersing van de vrouw; men ziet haar slechts als een seksobject dat men zomaar kan vastgrijpen om eens te neuken.

In navolging van Deleuze, Guattari en Foucault pleit Hocquenghem voor een lichtere bestraffing van verkrachting. (3) De redenering waarop de Italiaanse en Franse feministen steunen in haar pleidooi voor strengere straffen is in wezen zelf fallocratisch. Deze gaat er namelijk van uit dat er organen aan het menselijk lichaam zijn die veel belangrijker zijn dan andere organen (namelijk de kut, of de kont bij homoseksuele verkrachting) en dit zijn juist de seksuele organen. Hierdoor vervallen ze precies in datgene wat ze willen bestrijden. Voor Hocquenghem is verkrachting hetzelfde als het toebrengen van slagen en verwondingen, maar dan op een andere plaats. De vrouwenbeweging evolueert daarmee volgens hem in puriteinse en anti-seksuele zin, vooral omdat ze veel te weinig seksueel is en de interklassikale vorm van seksualiteit blijkt uit te sluiten.

Seksuele bevrijding zal er volgens Hocquenghem toe leiden dat mannen niet meer met vrouwen vrijen. Hij stelt ook dat biseksualiteit niet bestaat; biseksuelen zijn hetero's die modefreaks zijn en hun imago met wat homoseksuele meeloperij proberen op te smukken. Hier verbergt Hocquenghem nauwelijks meer zijn vrouwenhaat.

...arbeidersstrijd?

Hocquenghem vindt dat er geen verband bestaat tussen het probleem van de bevrijding van de seksualiteit enerzijds en de arbeidersstrijd anderzijds, omdat deze laatste een massastrijd is die op georganiseerde wijze (bijvoorbeeld door vertegenwoordiging in partijen) verloopt. (De arbeidersstrijd speelt zich af op het 'molaire' niveau.) De strijd voor de bevrijding van de homoseksualiteit is een culturele strijd (deze speelt zich af op het 'moleculaire' niveau), die heel het waardenpatroon van de samenleving (eerlijkheid, verantwoordelijkheidszin, niet roddelen, enz.) ontmaskert als een wapen van de machthebbers om een structurele problematiek te herleiden tot een individuele.

Dit waardenpatroon wordt ook binnen de linkse beweging gehuldigd, waardoor zij op dat gebied wezenlijk conservatief is. Derhalve is er ook geen koppeling tussen onderbouw en bovenbouw: dit zijn voor Hocquenghem allemaal afgezaagde theologische vitterijen. Hij betreurt dat het élan van mei '68 zo vlug werd opgeslorpt door de gebaande paden van het marxisme. Hierdoor is het voor de samenleving weer aanvaardbaar geworden. (Dit uit zich in de houding van de doorsnee-linkse, in de 'eerlijke' overweging dat homobewegingen er ook wel mogen zijn, als ze maar in het heersende kader van het marxisme denken, een kader dat de arbeidersstrijd voorop stelt. Het gaat er echter niet om één of andere strijd prioriteit te geven.) Deze idee heeft Hocquenghem gemeen met de 'nouvelle philosophie'.

...de 'nouvelle homosexualité'

De grootste vrees van Hocquenghem is wel dat de homoseksualiteit geïntegreerd zou raken en dat ze geschoeid zou worden op de leest van de vaste relatie. Hocquenghem is brutaal seksistisch: hij pleit voor zoveel mogelijk seksueel contact tussen zoveel mogelijk personen en dit zo anoniem mogelijk. Het 'cruisen' is zijn grote ideaal omdat hierdoor mensen van verschillende lagen van de bevolking met elkaar in contact komen, terwijl de 'nouvelle homosexualité' (de geïntegreerde manager met witte broek, snor en huis op afbetaling) alleen maar die mensen met elkaar in contact brengt die van hetzelfde kaliber zijn. Hij vindt het ook zeer positief dat homoseksualiteit in de criminele sfeer zit. Zo pleit het volgens hem voor Pasolini dat hij door een jong gastje is vermoord. Hocquenghem meent dat hij zelf niet gerespecteerd moet worden, hem mag best ook zo iets overkomen. Hij pleit dus resoluut voor het behoud van het ghetto en tegen iedere visie die homoseksualiteit herleidt tot een andere seksuele voorkeur zonder meer.

hocquenghem en foucault

Er zijn, zoals gesteld, overeenkomsten in de standpunten van Hocquenghem en Foucault te constateren. (4) Ook Foucault meent dat men de notie 'homoseksualiteit' beter kan verlaten. Er bestaan geen gefixeerde essenties, slechts verschillende gevoelens op verschillende momenten. Dit betekent geen kritiek op de homobeweging, die altijd een homoidentiteit heeft willen poneren tegenover de gevestigde normaliteit. Dat was in een bepaalde periode nodig, precies zoals men sinds de negentiende eeuw telkens de band tussen homoseksualiteit en verwijfdheid beklemtoonde. Dit kwam omdat de geneeskunde zich op de homoseksualiteit gestort heeft via de hermafrodieten. Dit probleem werd het eerst ontdekt, en hiermee kwam heel de homoseksualiteit in medisch vaarwater. De homobeweging bevestigde dit standpunt: "de dokters noemen ons verwijfd. Wel, wij zijn het ook, en wij eisen onze rechten op." Vandaar de theorieën van Magnus Hirschfeld over het 'derde geslacht'. Foucault meent evenwel dat men deze associatie thans ter discussie moet stellen. De band homoseksualiteit-verwijfdheid is helemaal niet meer logisch. Aan de andere kant moet ook de notie homoseksualiteit verlaten worden.

Ook Foucault heeft zich aanvankelijk uitgesproken tegen verdere criminalisering van verkrachting. Hij stelde, evenals Hocquenghem, dat men verkrachting moest definiëren als een vorm van slaan en verwonden. Ook Foucault ziet de marginalen als fundamenteel systeem-doorbrekend, en cultiveert hiermee het nomadische van het homoseksuele verlangen.

Foucault kritiseert evenwel het gebruik dat Deleuze en Guattari maken van de notie 'verlangen' ('désir'). Hij zou die willen vervangen door de term 'plaisir'. De reden hiervoor is dat de notie 'désir' nog steeds medische connotaties heeft. Zelfs als Deleuze en Guattari het niet zo bedoelen. De term 'désir' verwijst altijd ergens naar een mislukt verlangen, of naar een pervers verlangen dat genormaliseerd moet worden. Hij is als het ware medisch platgewalst. De term 'plezier' daarentegen kan nooit zo gedefinieerd worden: er bestaat immers geen mislukte, of negatieve vorm van plezier.

Foucault is op een aantal punten minder radicaal dan Hocquenghem. Hij heeft een meer genuanceerde visie op de overgang van seksuele repressie (in de negentiende eeuw) naar repressieve tolerantie. Hij meent dat de sodomie reeds lang getolereerd werd. Ze was immers ook heteroseksueel en werd reeds in de zestiende eeuw als het pendant van haar verbod gezien. Zelfs in rigoristische ethiek als de christelijke functioneerde toch altijd een zekere vorm van illegaliteit.

Een tweede tolerantiedrempel is deze van het plezier. De laatste jaren is de tolerantie voor 'afwijkende vormen' van plezier toegenomen. Homoseksuelen mogen hun pretjes hebben op voorwaarde dat ze er duur voor betalen: ze moeten de gevolgen van eenzaamheid en labiliteit er dan maar bij nemen. Een derde tolerantiedrempel is deze van het geluk. Dit is het nieuwe taboe geworden op het domein van de homoseksualiteit. Het eenvoudige simpele geluk wordt, volgens Foucault, de homo's ontzegd. Het wordt hen niet gegund. Achter het geluk zit immers geen fantasme meer, er is geen manco in het verlangen. Het geluk is louter geluk.

Deze kijk is genuanceerder dan Hocquenghems idealisering van het wilde homoseksuele verlangen, en zijn vlijmscherpe kritiek op de geïntegreerde homofiel. Voor Hocquenghem is de repressieve tolerantie uiteindelijk de ergste vorm van seksuele onderdrukking. Hoewel Foucault ook een groot verdediger is van anonieme seksbeleving, (in sauna's bijvoorbeeld), kan men toch niet stellen dat hij hierin zo ver gaat als Hocquenghem. Deze laatste trekt duidelijk de seksuele ethiek van Fourier door. Bij Foucault daarentegen is er een sterk romantische component aanwezig, een component van onthechting zelfs. Foucault bepleit toch duidelijk de platonische aspecten van een verhouding. Hij keert zich zelfs expliciet tegen de accumulatie-cultus, waar het de seksuele ervaringen betreft. Men moet niet streven naar zoveel, zo gevarieerd en zo intensief mogelijke seksuele ervaringen. Seksualiteit moet relationeel blijven, moet geïntegreerd zijn in het dagelijkse leven, in een context van liefde.

In het standpunt van Foucault zijn dan ook meer contradicties aanwezig dan in dat van Hocquenghem. Foucault hinkt namelijk zowel op een fourieristisch, als op een romantisch been. Hocquenghem en Foucault lopen evenwel voldoende parallel, om ze gezamenlijk te kritiseren. Bovendien kan gesteld worden dat Hocquenghem eigenlijk radicaler de conclusies uit Foucaults theorie trekt dan Foucault zelf.

kritische bedenkingen

Hocquenghem idealiseert sodomie: ook bij homo's is het anaal contact een groot taboe. Slechts een minderheid brengt het in praktijk. Het is trouwens niet duidelijk (zelfs niet op het symbolische niveau) hoe door sodomie het eenheidssubject opgeheven wordt. Die homo's die zich eraan 'bezondden' kunnen nog best heel brave en normale typen zijn. Hocquenghem heeft het nergens over de lesbische vrouw.

Hij biedt geen enkele verklaring voor de liberalisering ten opzichte van homoseksualiteit. Hij kan niet verklaren hoe de repressietechnieken evolueerden van pure onderdrukking in concentratiekampen tot de repressieve tolerantie.

Iedere strijd voor een ideaal vereist een zekere vorm van inzet, en bijgevolg van zelfbeperking. Dit geldt trouwens ook voor elke relatie. Elk pleidooi voor de verwerping van alle beperkende normen is onhoudbaar, omdat het leidt tot de normstelling van de sterksten, en dus tot fascisme.

De idee dat iedereen maar op alle ogenblikken zijn verlangen moet uitleven is op twee vlakken elitair. Ten eerste is ze maar voor een aantal mensen toegevoelbaar: een samenleving moet nu eenmaal primaire behoeften verzorgen en daarvoor moet gewerkt worden. Ten tweede is deze visie ook elitair naar het seksuele publiek toe (tenzij men een soort onzichtbare hand aan het werk veronderstelt, die ervoor zorgt dat iedereen seksuele bevrediging vindt telkens wanneer hij dit verlangt). Het verlangen zal zich immers eerst op het knappere deel van het publiek richten. Smaken kunnen natuurlijk verschillen, maar toch zullen hele categorieën van mensen uitgesloten

worden.

In feite is de theorie van Hocquenghem niet meer dan een *rationalisering van de seksualiteit*, met de klemtoon op het produktie-denken. Een accumulatie van zoveel mogelijk en zo intensief mogelijke ervaringen wordt als norm vooropgesteld. In dit model is geen plaats voor seksuele werkloosheid op de arbeidsmarkt. Hocquenghem past dus gewoon het klassieke liberale marktschema toe op de seksualiteit. In dit opzicht zit hij als anarchist in het klassieke straatje van de vroeg-negentiende eeuwse anarchisten.

Hocquenghems theorie is volkomen *fatalistisch*: vermits het verlangen op alle momenten kan veranderen, vermits er geen eenheid is in het subject, is het zinloos nog begrippen als 'verantwoordelijkheid' te hanteren. Als iemand je dan een messteek geeft heb je gewoon pech gehad, het is zoiets als een auto-ongeluk. In de praktijk kan het nochtans aanleiding geven tot hele vendetta's.

Zijn ideeën over verkrachting kunnen ook weinig ernstig worden genomen. Men zou zomaar om het even wie mogen verkrachten, want 'niet iedereen kan gewoon in zijn bed sterven'. Hierbij wordt het slachtoffer geïdealiseerd als de persoon die 'iets meemaakt'. Dit is wel erg misplaatste romantiek, waarbij de verkrachting als een esthetisch gebeuren wordt beschouwd en niet als iets dat ook effectief gebeurt, net zoals sommigen menen dat het in de Middeleeuwen allemaal zo romantisch was met die vrouwen die zonder wasmiddelen aan de beek stonden. Mooi als tafereel, maar minder als je er een stijve rug van krijgt!

Over de verkrachtingsstandpunten kan men nog het volgende zeggen. Of vrouwen verkracht willen worden of niet, is een zaak die zij onder alle beding zelf moeten uitmaken. Pleiten voor strenge straffen heeft inderdaad vooral een symbolische functie. Maar het moet maar eens gedaan zijn met de idee dat iemand die zich op een speciale manier kleedt, daarmee ook wil 'uitdagen' en dat dit 'uitdagen' dan als rechtvaardiging geldt om die persoon maar te verkrachten.

Men mag Hocquenghem wel nageven dat hij duidelijk heeft gesteld waarom strijd voor seksuele emancipatie en arbeidersstrijd niet bij elkaar passen. Arbeidersstrijd zou een strijd voor georganiseerde belangen zijn, die tot doel heeft politieke macht te veroveren. Bovendien zou de arbeidersklasse in ruime mate verburgerlijkt zijn. Haar revolutionaire élan zou dus weggespoeld zijn. Strijd voor seksuele emancipatie zou zich tegen de culturele normen keren, en impliciert dus per definitie non-conformisme en spontaneïteit. Vanzelfsprekend zal de strijd voor seksuele emancipatie steeds marginaal blijven, maar men moet daarbij toch de keuze maken al dan niet het ghetto te doorbreken. Hocquenghem wil het duidelijk behouden, omdat hij vreest dat homoseksualiteit anders iets banaals zal worden, gewoon een andere vorm van seksualiteitsbeleving. Maar was het niet precies dat waar alle grote strijders zoals Hirschfeld naar streefden? Het is totaal onrealistisch om de zogenaamde repressieve tolerantie als een ergere vorm van onderdrukking voor te stellen: Amsterdam is beslist interessanter voor homo's dan Sachsenhausen. (5)

Aan de andere kant toonde onderzoek (zeker voor Frankrijk) aan dat de arbeidersklasse helemaal niet zo verburgerlijkt is, dat de kloof tussen een bepaalde groep (die rijk en consumptiegericht geworden is) en het 'lumpenproletariaat' is gegroeid, en dat deze laatste groep numeriek en relatief is toegenomen. Sommige auteurs tonen dan ook aan dat de theorie van de verburgerlijking van de arbeidersklasse veeleer tot functie heeft de arbeidersklasse te verdelgen, en de afgunst onder haar fracties te vergroten. In deze zin zou voornamelijk het maatschappelijk werk (waar deze Marcusiaanse theorieën welig tieren) tot functie hebben om de negentiende eeuwse splijting tussen proletariërs en 'lumpenproletariërs' te be-

stendigen. (6)

De kern van de kritiek betreft ook hier weer het idealisme. Volgens Hocquenghem is het uiten van je verlangen op zich al een revolutionaire daad. Dat is mijns inziens onjuist, want daarbij spelen de situatie en de maatschappelijke positie die je bekleedt een hele grote rol: in bepaalde rechtse kringen geeft men op decadente fuiven ook de vrije loop aan zijn verlangens, en dit heeft niets revolutionairs, integendeel.

Hocquenghem is bovendien een verdediger van het irrationalisme en van de cultus van de persoonlijke ervaringen. Vooral sinds mei 1968 is dit een nieuwe stijl geworden in Frankrijk. Hiervoor zijn verschillende verklaringen, waaruit wij er één pikken, die te maken heeft met het gewijzigde statuut van intellectuelen sinds de opkomst van de televisie, en meer bepaald sinds de televisie voor het eerst in mei '68 een werkelijkheid op de voet heeft gevolgd en verslagen. (7) Intellectuelen werden toen een beetje tot commercianten herleid. Ze moesten sindsdien niet meer louter braafjes hun onderzoek doen aan de universiteiten, maar ze moesten ook hun onderzoek aan de man brengen op teevée en in de pers. Ze moesten dus een hele hoop nevenactiviteiten ontwikkelen die het gros van hun tijd opslopten. Belangrijk is niet zozeer meer wat je verkoopt, als je maar goed overkomt in de media. Omdat de meeste van deze Franse intellectuelen dan ook geen tijd meer hebben om nog fundamenteel onderzoek te doen, nemen zij de slogan 'het persoonlijke is politiek' aan: ze gaan dus uit hun persoonlijke ervaring opdissen.

Maar dit is niet zomaar 'persoonlijke ervaring', dit is een voorgestructureerde persoonlijke ervaring, die verkoopbaar is; men vertelt er niet alles uit, men vertelt slechts die dingen die bij het publiek als 'fraai' of als 'nonconformistisch' overkomen. In deze zin is de hantering van de slogan 'het persoonlijke is politiek' schijnheilig. Ze is het evenwel ook nog op een ander vlak. Omdat deze intellectuelen precies nog zo weinig tijd hebben om de dingen ook grondig te bestuderen, gaan ze juist aan deze persoonlijke ervaringen groot belang hechten. Want dat vergt geen diepgaand onderzoek en is niet controleerbaar. Het is dus op tweeërlei vlak een winstpunt.

De inhoud en de schrijfstijl wordt dan ook meer en meer irrationeel. Men schrijft zinnen die over drie bijzinnen naar een punt klauteren, en met veel vooronderstellingen op cultureel gebied. Men pakt uit met allerhande culturele items (Musil, Schreber, De gestolen brief van Poe, enz.), die men zelf nauwelijks verwerkt heeft. Maar ja, een 'uitgebreide culturele background' (en in Frankrijk: de psycho-analyse) (8) behoort nu eenmaal tot de selectiemechanismen om tot het intellectuele wereldje te worden toegelaten. Het feit dat men dan stelt dat rationale criteria verworpen moeten worden (als burgerlijke disciplinerings) is niet zo onverdacht progressief, het is voor een flink stuk ook bescherming van de eigen positie.

Ondanks het grote nut dat de slogan 'het persoonlijke is politiek' heeft gehad in de vrouwenbeweging en de homobeweging, mogen toch wel eens een paar vragen gesteld worden bij het gebruik dat hiervan in sommige kringen gemaakt is. Zeker in Frankrijk was de cultus rond de persoonlijke ervaring, en al dit anarchistische bejubelen van allerhande marginalen op een dubbele wijze elitair.

De Franse universitaire wereld is vanoudsher zeer ondemocratisch gestructureerd. Professoren zijn baas in eigen huis en cultiveerden een soort flair voor theorie, waarbij de gewone bevolking duidelijk geminacht werd. Door de democratisering van het onderwijs hebben de heilige cenakels der Wijsheid natuurlijk ook wat averij opgelopen. De

elitaire minachting van de intellectuele kaste voor de grote hoop van het volk, camoufleert zich nu als cultus van de marginalen. De marginalen zijn nu de ware revolutionairen geworden, zij doorbreken het systeem echt, omdat zij het grijze arbeidersbestaan ('metro, boulot, dodo') ter discussie stellen. Dus: de oude verachting voor de arbeiders werkt nog door, alleen wordt het nu niet meer zo gezegd. Nu heet het: 'het persoonlijke is politiek' of 'le culte de la plèbe'.

Deze persoonlijke ervaringen-cultus is vaak ook denigrerend ten opzichte van deze marginalen zelf. Het maakt een heel verschil of je als arme arbeidersvrouw dagelijks door je man wordt afgerost, of je zit hierover allerhande tractaten te schrijven, maar maakt het zelf nooit mee. Het is natuurlijk veel positiever dat de geslagen huisvrouw toch nog aan het woord komt, dat de tractatenschrijvers dus niet koudweg fallocratisch zijn en deze problemen niet willen zien. Toch mag men hier het klassenverschil niet onderschatten. Wat voor een dagelijkse homo in Renault een moeilijke en vaak trieste ervaring is, iets waar hij beter niet mee te koop loopt, wordt voor Guy Hocquenghem statusverhogend. De persoonlijke ervaringen-cultus wordt zo een salonervaring, het wordt een romantisering van vrij banale dingen (het 'cruisen' bijvoorbeeld) die vaak helemaal niet zo prettig zijn als in de tractaten wordt gesuggereerd. Door de foutieve en geromantiseerde voorstellingen die van de leefwereld van de marginalen wordt gegeven, bestaat het gevaar dat de emancipatie van deze mensen eerder belemmerd dan bevorderd wordt.

Uiteindelijk is een radicaal doortrekken van de slogan 'het persoonlijke is politiek' onhoudbaar. Als alle verhoudingen volledig doorzichtig worden, dan is het onderscheid tussen publiek en privé weg. Dan is ook alles sociale controle en ontsnapt geen enkel punt nog aan de wetmatigheden van de omgeving. Men kan zich afvragen of zulks een vooruitgang kan worden genoemd.

Veel van deze bedenkingen betreffen Foucault in mindere mate omdat hij zich niet zo radicaal als Hocquenghem heeft uitgelaten. Foucault is op strategisch vlak altijd veel dubbelzinniger geweest. Toch meen ik dat de standpunten van Guy Hocquenghem uiteindelijk de logische doortrekking zijn van het denken van Foucault op het gebied van de seksualiteit.

noten

1. De belangrijkste werken van Guy Hocquenghem zijn: *Le désir homosexuel* (Parijs, 1972), *L'après-mai des faunes* (Parijs, 1974), *La dérive homosexuelle* (Parijs, 1977), G. Hocquenghem & Scherer, *Co-ire Album systématique de l'enfance* (Collections Recherches, 22; 1976). Een gedegen plaatsing van de rol van Guy Hocquenghem binnen de Franse homobeweging vindt men in: J. Nicolas, "La question homosexuelle", in: *Critique communiste*, december (1976) 86-134.
2. Een gedegen toepassing van het denken van Foucault op het feminisme vinden we bij: A. Manschot-Vincenot, "Dromen over een bloeiend sexueel leven. Kanttekeningen vanuit Foucault", in: *Wijsgerig perspectief op maatschappij en wetenschap*, 18 (1977/78) 34-40.
3. Zie voor Foucaults standpunten: M. Foucault en D. Cooper, "Enfermement psychiatrique-prison", in: *Change*, 32-33 (1977) 98-104. Let wel dat Foucault zijn standpunt formuleert in de vorm van vragen. Toch laat het aan duidelijkheid weinig te wensen over.
4. De ideeën van Michel Foucault over homoseksualiteit zijn het meest duidelijk weergegeven in een interview, gepubliceerd in: *Homopolitieke teksten II* (Boskoop, 1982).